

**«اقدامات و نتایج عملیات نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران
در مقابله با تجاوزات و مداخلات عراق و نیروهای فرامنطقه‌ای در خلیج فارس»**

نویسنده:

دربار دوم بازنشسته شاهرخ سلیمانی سوادکوهی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

زمستان ۱۳۹۷

سرشناسه	سليماني سوادكوهي شاهرخ ، ۱۳۳۱
عنوان و نام پديدآور	اقدامات و نتايج عمليات نيروي دريائي ارتش جمهوري اسلامي ايران در مقابلۀ با تجاوزات و مداخلات عراق و نيروهاي فرامنطقه اي در خليج فارس / شاهرخ سليماني سوادكوهي
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوري اسلامي ايران - دانشگاه فرماندهي و ستاد آجا - انتشارات دافوس ۱۳۹۷
مشخصات ظاهري	۴۱۳ ص
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۳-۶۰-۲
وضعيت فهرست‌نويسي	فيا
موضوع	جنگ ايران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - ارتش *Army -- 1980-1988 Iran-Iraq War
موضوع	جنگ ايران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- نبردها Iran-Iraq War, 1980-1988 -- Campaigns
موضوع	جنگ خليج فارس، ۱۹۹۱ م. - ايران Persian Gulf War, 1991 -- Iran
شناسه افزوده	ايران: ارتش - دانشگاه فرماندهي و ستاد آجا انتشارات دافوس
رده‌بندي کنگره	DSR1۵۹۴/س۸الف۷ ۱۳۹۷
رده‌بندي ديويي	۹۵/۰۰۳
شماره کتابشناسي ملي	۰۴۰۳۸۰

عنوان: اقدامات و نتایج عملیات نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در مقابلۀ با تجاوزات و مداخلات عراق و نیروهای فرامنطقه‌ای در خلیج فارس

مؤلف: شاهرخ سلیمانی سوادکوهی

ویراستار: افسانه سوادکوهی فر

ناظر چاپ: حمید همت

طرح روی جلد: علیرضا قانع

صفحه‌آرایی: سامان آزاد

ناشر: انتشارات دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۴۱۳ص

تاریخ نشر: زمستان ۱۳۹۷

چاپ اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۳۶۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۷۰۴۸۶ ؛ ۰۲۱-۶۶۴۱۴۱۹۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

فهرست مطالب

نگاهی اجمالی به شکل گیری و عملکرد نیروی دریایی.....	۱۹
شرایط عمومی ارتش قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی :	۳۹
ساختار ناوگان خلیج فارس و دریای عمان قبل از انقلاب تا آغاز جنگ تحمیلی.....	۴۸
سابقه روابط ایران و عراق.....	۵۹
رویدادهای سیاسی و نظامی از پیروزی انقلاب تا آغاز تجاوز عراق.....	۷۰
اقدامات گام به گام عراق در آغاز جنگ.....	۷۵
صحنه عمومی نبرد در دریا.....	۸۴
توان رزمی نیروی دریایی عراق در ابتدای جنگ.....	۹۶
استراتژی دریایی عراق در جنگ تحمیلی.....	۱۲۷
استراتژی نیروی دریایی ارتش در جنگ تحمیلی.....	۱۳۱
وضعیت آمادگی رزمی یگانهای شناور و پروازی نداجا در آغاز جنگ :	۱۴۰
مقاطع راهبردی اقدامات نیروی دریایی ارتش در طول جنگ تحمیلی.....	۱۴۷
شرح عملیات های نداجا در طول دفاع مقدس.....	۱۷۲
عملیات های آفندی و پدافندی در آبادان و خرمشهر.....	۱۷۴
حماسه ۳۴ روز دفاع از خرمشهر.....	۱۷۴
Toc525900837_ عملیات کوی ذوالفقاری.....	۱۸۶
عملیات تک به دشمن در جاده آبادان - ماهشهر.....	۱۸۸

۱۸۹	سلسله عملیاتهای تهاجمی علیه پایانه های نفتی البکر و الامیه
۱۹۲	عملیات اشکان
۱۹۸	عملیات شهید صفری
۲۰۵	عملیات مروارید
۲۲۰	دستاوردهای عملیات مروارید:
۲۲۲	۱) عملیات فتح اسکوهایی البکر و الامیه (تکسا ۱ و تکسا ۲)
۲۲۶	عملیاتهای اسکورت کاروان
۲۴۱	ابتکارات و خلاقیت های ارزشمند در طول عملیات اسکورت کاروان:
۲۴۱	وضعیت دشمن:
۲۴۲	ضربات و تلفات وارده به دشمن:
۲۶۹	درگیری و انهدام یگانهای شناور عراقی در شمال خلیج فارس
۲۷۲	عملیات تجسس و نجات
۲۷۶	مشارکت در عملیات های مشترک (آبخاکی)
۲۹۵	بازرسی و توقیف شناورهای مشکوک
۳۴۰	وضعیت نیروهای خودی و دشمن در پایان جنگ
۳۴۵	تجزیه و تحلیل نبرد در دریا:
۳۴۹	مرزهای دریایی خلیج فارس و دریای عمان
۳۵۳	مرزهای ایران و کشورهای حاشیه خلیج فارس:
۳۶۸	نتایج نبرد دریایی با توجه به ژئوپلیتیک خلیج فارس

مقدمه :

اگر نتایج جنگ ها و نبردهای بزرگ تاریخی مورد بازبینی و ارزیابی قرار گیرند ، بدون تردید متوجه خواهیم شد که دریا و نیروی دریایی قدرتمند یکی از مولفه های مهم توسعه و گسترش دامنه اثر گذاری قدرت نظامی کشورها بوده و در بسیاری موارد ، نقش غیر قابل تردیدی در پیروزی و یا شکست یکی از دو طرف مخاصمه داشته است . با وجود این از تبار بدست آمده از جنگ های دوران معاصر میتوان به این نتیجه رسید که امروزه اثراتژی و جنگ دریایی نمی تواند به تنهایی، پیروزی نظامی گسترده در سطح جهانی را تضمین کند. اما این واقعیت نیز بر کسی پوشیده نیست که گشودن جبهه های جدید از طریق ، یا علیه ارتش آلمان توسط متفقین در دوران جنگ جهانی دوم مهم ترین عامل پیروزی متفقین برای شکست ارتش رایش و پیشروی بسوی برلین بود . بسیاری از تحولات در زمینه های مختلف مانند انقلاب فن آوری ارتباطات ، پیشرفتهای سرنوشت ساز هوایی و موشکی ، مانورگیری رو به افزایش انواع پهباد ها با برد عملیاتی بالا و قابلیت پرتاب انواع تسلیحات پیشرفته و دقیق ، افزایش قابلیت بسیاری از کشورها در استفاده از تجهیزات هسته ای ، آهسته عمل کردن عملیات دریایی و عوامل متعدد دیگر موجب شده است که استراتژی دریایی اعتبار سنتی برخی از اصول خود را که مبتنی بر نظریه آلفرد ماهان می باشد از دست بدهد .

اما اینکه برخورداری از یک قدرت دریایی پیش شرط ضروری برای تبدیل شدن به یک قدرت بزرگ و جهانی می باشد نیز از سوی هیچ کس نمی تواند مورد مخالفت و یا تکذیب واقع شود

البته باید بین قدرت دریایی و نیروی دریایی تفاوت قائل شد . زیرا هر کشوری با تعدادی محدود از یگانهای شناور کوچک و گشت ساحلی می تواند یک نیروی دریایی

تشکیل دهد. اما یک نیروی دریایی اگر بخواهد به مفهوم واقعی در چار چوب یک قدرت دریایی تعریف شود باید دارای شرایط متعددی باشد که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می شود :

دارای سواحل مناسب و دسترسی آسان به آبهای آزاد باشد
در توازن قوا از نظر تجهیزات دریایی نسبت به سایر بازیگران منطقه ای و جهانی در موقعیت مناسب قرار داشته باشد
قادر به حمایت از اهداف ملی، منطقه ای و بین المللی حاکمیت و دولت خود باشد
قادر به اجرای عملیات در آبهای دور باشد
قادر به کنترل و مراقبت در زیر سطح باشد
قادر به جابجایی گسترده نیروهای تفنگدار و تکاور و تجهیزات مورد نیاز به مناطق مورد نظر برای باز پسگیری سواحل، جزایر، خه‌دی از تصرف دشمن و یا تصرف سواحل و جزایر دشمن و ایجاد یک جبهه جدید از پس دریا علیه دشمن باشد
قادر به پشتیبانی لجستیکی و تدارک یگانهای رزمی برای حضور بلند مدت در دریا باشد
تحت هر شرایط جوی قادر به اجرای مأموریت های خود باشد
از پشتیبانی هوایی مناسب برخوردار باشد
از اطلاعات به روز و لحظه ای برخوردار باشد
از سیستم فرماندهی و کنترل پیشرفته برای هدایت نیروهای خودی اطلاع از وضعیت دشمن برخوردار باشد
ترجیحاً قادر به استفاده از امکانات پشتیبانی بنادر کشورهای دوست در دریا های دور باشد.

اما علاوه بر موارد فوق قدرت دریایی نیازمند یک فرهنگ فراگیر و پذیرفته شده دریایی از طرف ملت و حاکمیت هر کشور و زیر ساختارهای گسترده و فراگیر در زمینه های مختلف علوم و فنون دریایی است. این زیر ساختها شامل نیروی انسانی کارآموده در

انواع رشته های فنی و ناوبری، بنادر مجهز، کارخانجات معظم کشتی سازی و تعمیراتی، ناوگان های تجاری اقیانوس پیما، مراکز آموزشی پیشرفته و از همه مهمتر دارا بودن ژئوپلیتیک دریایی مناسب برای دسترسی ایمن و آسان به آبهای آزاد می باشد. تمام این امکانات قادرند در زمان جنگ از نیروی دریایی به صورت مستقیم و غیر مستقیم حمایت و پشتیبانی نمایند .

تا قبل از جنگ جهانی اول که جنگنده های ابتدایی و نوظهور نیروی هوایی تعدادی از کشورهای اروپایی با تاثیرات محدود وارد صحنه نبرد شدند ، دو مولفه اصلی قدرت نظامی تنها به نیروی دریایی و نیروی دریایی محدود می گردید . تدریجاً فضا و زیر دریا نیز با ورود پیچیده ترین تجهیزات ، صحنه قدرت نمایی کشورهای متخاصم در قرن بیستم گردید .

اگر چه امروزه با توجه به قدرت تحریک یگانهای شناور موشک انداز، زیردریایی های حامل موشک های تاکتیکی و استراتژیکی ، جنگنده های مستقر بر ناوهای هواپیما بر و امکان مداخله تفنگداران دریایی گشودن یک، جبهه جدید علیه دشمن از طریق دریا امکان پذیر است ، اما ساده ترین نقش نیروی دریایی به ار واقعیت باز می گردد که هر جنگی نیازمند تدارک است . هیچ ملت و ارتش آن هر چند مترتمند ، در صحنه نبرد نمی توانند به پیروزی امیدوار باشند اگر از تدارکات لازم برای ادامه عملیات محروم گردند . در اینجا نقش نیروی دریایی در تداوم جریان آزاد تدارکات از طریق دریا و متقابلاً بلوکه کردن بنادر و محاصره دریایی دشمن اهمیت حیاتی و راهبردی پیدا می کند . در جنگ جهانی دوم زمانی که انگلستان وارد نبرد با ارتش قدرتمند رایش سوم که تقریباً اکثر سرزمین های اروپا را تحت اشغال خود داشت گردید ، بدلیل محدودیت در تهیه و تامین منابع لازم برای ادامه جنگ با آلمان نازی که جزیره انگلیس را از هوا ، دریا و زیر دریا تحت محاصره داشت ، تنها امیدش برای مقابله با دشمن ، دریافت تدارکات لازم از ایالات متحده در آنسوی اقیانوس اطلس بود . یکی از مهمترین اقدامات

نیروی دریایی انگلیس علیرغم تحمل تلفات و خسارات سنگین ، به شکستن محاصره دریایی نیروی دریایی آلمان و تداوم جریان ارسال کمکهای ایالات متحده به این کشور مربوط می شود که در واقع بزرگترین عملیات تدارکاتی بود که به تداوم جنگ و گشودن جبهه های جدید در سواحل اروپا از طریق دریا و شکست ارتش آلمان نازی منجر گردید .

برای آگاهی از اهمیت حیاتی باز بودن راه های مواصلات دریایی جزیره انگلیس به آبهای آزاد می توان به جملات چرچیل نخست وزیر وقت انگلیس در بحرانی ترین زمان در دوران جنگ جهانی دوم اشاره نمود :

"درمیان سیل بنیان نین عواید که با سرعت فراوان پی در پی روی می داد ، یک موضوع بیش از کلیه مسائل دیگر مایه نگرانی ما بود . ما ممکن بود در جنگ ها پیروز گردیم و یا شکست بخوریم . در اقدامات خودمان موفق شویم یا مواجه با نومیدی گردیم ، سرزمینهای جدیدی را تصرف کنیم یا آنکه اراضی خویش را از دست بدهیم . اما برای ادامه جنگ ، برای رهایی یافتن از مرگ قطعی ، ما ناگزیر بودیم تسلط خود بر آبهای آزاد و حفظ امنیت بنادر خویش را استمرار بخشیم " ^۱

در دوران معاصر نیز بخش مهمی از عملیات نظامی و محاصره دریایی توسط کشورهای غربی با هدایت و فرماندهی ایالات متحده در چند جنگ گسترده علیه عراق از طریق دریا و تجمع و گسترش انواع یگانهای شناور رزمی در خلیج فارس و دریای عمان صورت گرفت ، به گونه ای که در مقاطعی منطقه خلیج فارس شاهد حضور چندین فروند ناو هواپیمابر و بیش از یکصد فروند انواع دیگر ناوهای رزمی و پشتیبانی برای اجرای عملیات های مختلف بود .

^۱ چرچیل وینستون - خاطرات جنگ جهانی دوم ترجمه ذبیح الله منصوری - کتاب سوم فصل هفتم ص ۷۲۰

عملیات ناتو علیه یوگسلاوی سابق در سال ۱۹۹۹ میلادی به مدت ۷۸ روز ، عمدتاً بر تهاجم هوایی علیه این کشور متمرکز بود اما در عین حال محاصره دریایی و قطع ارتباط این کشور با دریا های آزاد که از طریق انسداد راه های مواصلات دریایی یوگسلاوی در دریای آدریاتیک صورت پذیرفت نقش مهمی در تسلیم این کشور ایفا نمود .

در دوران جنگ تحمیلی نیز ما شاهد حضور گسترده ناوگان های غربی در حمایت از رژیم بعث و تجاوز عراق در خلیج فارس بودیم . بدنبال نابودی نسبی نیروی دریایی عراق و ممانعت از دسترسی این کشور به خلیج فارس و محاصره دریایی آن توسط نیروی دریایی ارتش و همپسین شکستهای بزرگ عراق در جبهه های زمینی، راهبرد جنگ نفت کش ها با هدف ممانعت دستیابی جمهوری اسلامی ایران از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و مجبور نمودن آن به خاتمه جنگ از طرف عراق آغاز گردید . در این رابطه عراق از حمایت گسترده سطحانی غرب برای کسب موفقیت در اجرای این راهبرد جدید برخوردار بود . مهمترین ویژگی این جنگ انعکاس ابعاد بین المللی آن و وارد شدن دهها فروند از ناوهای رزمی کشورهای فرانکفه ای به خلیج فارس بود که نهایتاً به رویارویی مستقیم بین شناورهای رزمی ایران و ایالات متحده و مورد اصابت قرار گرفتن ناوهای دو طرف منجر گردید .

خلیج فارس ، تنگه هرمز و دریای عمان معابر آبی و تنها راه دسترسی ایران به دریا های آزاد و آبهای بین المللی است . این دریاها علاوه بر اهمیت جهانی ، شاهرگ حیاتی ایران برای صادرات و واردات کالا بویژه نفت خام و سایر فراورده های نفتی می باشد . انسداد این شاهراه آبی می توانست به نابودی بسیاری از امکانات کشور منجر گردد . اما شجاعت و درایت دریانوردان ایرانی اجازه چنین اقدامی را به دشمن نداد و حتی با دخالت نیروهای آمریکایی در خلیج فارس و تهاجم علیه یگانهای شناور و تاسیسات نفتی و حتی سرنگونی هواپیمای مسافری ایرانی ، دریا دلان ارتش قدمی به عقب نگذاشته و تا

پایان جنگ وظیفه و مأموریت خود را علیرغم محدودیت های موجود ادامه دادند . باشد که نسلهای آینده این کشور بدانند که دریانوردان نیروی دریایی ارتش ، تا آخرین قطره خون خود در برابر دشمن جنگیدند اما هیچگاه اجازه ندادند که دشمن قدمی پیش نهند و هر کجا دست پلیدشان برای تجاوز به سرزمین و مردم این کشور دراز شد ، از بدن جدا گردید تا عبرت تاریخ و هرکسی شود که در آینده فکر تجاوز به این سرزمین و مردم پاک نهادش را در سر می پروراند .

این کتاب خلاصه ای از شرح فداکاری ها و اقدامات و عملیات های کارکنان شجاع و دلاور نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال دفاع از آبهای گرم خلیج فارس و تنگه هرمز و دریای عمان در برابر یکی از گسترده ترین تهاجمات هوایی و دریایی در تاریخ معاصر خاورمیانه است . در عین حال سعی شده است تا در ابتدا هرچند بصورت اجمالی ، به مرور بر تاریخ شکل گیری نیروی دریایی در ایران در ازمنه و دورانهای تاریخی ، خوانندگان عرب به نقش و اهمیت نیروی دریایی در پیشبرد اهداف ملی و تامین امنیت مرزهای آبی سرزمین ایران آشنا شوند . این تاریخچه هرچند مختصر به این واقعیت مهم اشاره می نماید که خلا و نبود یک نیروی دریایی قدرتمند در آبهای سرزمینی جنوب و شمال ایران ، حتی با وجود دستهای قدرتمند مرکزی ، بخش مهمی از منافع ملی ایران مورد تجاوز و تعدی بیگانگان قرار گرفته است . انشا الله در آینده شاهد حضور هرچه بیشتر و گسترده تر نیروی دریایی ارتش در پاسداری از منافع ملی ایران خواهیم بود.